

DET KONGELIGE
KLIMA- OG MILJØDEPARTEMENT

Statsråden

Se vedlagt adresseliste

Deres ref

Vår ref

Dato

23/2456-

15. desember 2023

Kommunenes ansvar for oppfølging av tiltakene i helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord

Den 7. november hadde jeg som klima- og miljøminister gleden av å lede mitt første møte i Oslofjordrådet. Som flere var inne på i møtet, har vi alle et viktig ansvar for å få gjennomført tiltakene som skal til for å snu utviklingen i fjorden. Fra statens side skal vi eksempelvis ta ansvar for å få på plass nytt gjødselregelverk. Som oppfølging av møtet sender jeg med dette brevet en oppfordring til alle kommuner i Oslofjordens nedbørsfelt til å gjøre sin del av jobben. Målet er at vi i fellesskap styrker arbeidet med tiltak for fjorden slik at vi sammen kan bedre fjordens tilstand og sikre at vi kan få en ren og rik Oslofjord til glede både for nålevende og fremtidige generasjoner.

Jeg oppfordrer alle kommuner i Oslofjordens nedbørsfelt til å:

- Legge opp til en politisk behandling av tiltakene i kommunen, og jobbe aktivt med å raskt gjennomføre de tiltakene i Oslofjordplanen som kommunen har ansvaret for.
- Jobbe systematisk med miljøtiltak knyttet særlig til utslipp fra kommunalt avløp og avløp i spredt bebyggelse, kantsoner langs vassdrag og tiltak som sikrer vannmiljøet gjennom god arealplanlegging.
- Starte planleggingen nå for å få på plass nitrogenfjerning fra avløpsvann. Se til gode eksempler på interkommunalt samarbeid.
- Sikre en strengere praktisering av byggeforbudet i strandsonen, og jobbe med å fjerne ulovlige stengsler som hindrer allmennhetens tilgang til strandsonen.
- Etablere rutiner for å sikre viktige naturforekomster i sjø, samt få oversikt over antall inngrep som går utover marine naturtyper.

Bakgrunn

I mars 2021 ble *Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv* lagt frem. Planen presenterer 63 tiltak og 19 punkter for kunnskapsinnhenting. Målene med planen er at fjorden skal oppnå god miljøtilstand, viktige naturverdier skal restaureres og det biologiske mangfoldet i fjorden skal ivaretas. I tillegg skal planen fremme et aktivt friluftsliv. Å nå disse målene forutsetter en samordnet bruk av virkningsfulle tiltak mot de viktigste påvirkningene. Tiltakene vil ikke bare komme Oslofjorden, men områder i hele fjordens nedbørsfelt, til gode.

Ansvarlig myndighet for hvert av tiltakene fremgår av planen, og inkluderer bl.a. berørte departementer, direktorater og etater, statsforvalteren, fylkeskommunene og kommunene. Kommunene har en nøkkelrolle i arbeidet for Oslofjorden og dermed et stort ansvar for å følge opp tiltakene innen en rekke av innsatsområdene. Over halvparten av Norges befolkning bor i Oslofjordens nedbørsfeltet, som omfatter totalt hele 118 kommuner. Å oppnå en ren og rik Oslofjord fordrer at kommunene jobber systematisk med miljøtiltak knyttet særlig til utslipp fra avløp, kantsoner langs vassdrag og å sikre vannmiljøet gjennom god arealplanlegging. Jeg har samtidig stort fokus på at staten skal gjennomføre de tiltakene staten har ansvaret for.

Oslofjordrådet er etablert som en samordningsarena for statusoppdatering, erfaringsutveksling og for å sikre oppfølging og framdrift av de ulike tiltakene. Rådet består av et utvalg av ordførere for kommuner og fylkeskommuner i Oslofjordens nedbørsfelt, samt berørte statsforvaltere og representanter fra Oslofjordens friluftsråd, Norges Bondelag og Norges Fiskarlag.

På rådsmøtet som ble avholdt den 7. november i år, ble den andre statusrapporten for 2022-2023 om gjennomføring av tiltak lagt frem. Statusrapporten konkluderer med at det legges ned en betydelig innsats på mange fronter, men at arbeidet med å gjennomføre tiltakene går for sent. Det presiseres at dette gjelder for alle 7 innsatsområder i planen. På den positive siden har betydelig flere rapportert på tiltak i år sammenliknet med i fjor. Svarprosenten fra kommunene har økt markant, særlig i Innlandet.

Rapporten peker spesielt på hvor det er nødvendig å gjennomføre samtidige og effektive tiltak:

- Næringstilførsler fra avløp og jordbruk må reduseres.
- Rovfiskbestandene må gjenoppbygges. I tillegg bør det innføres flere nullfiskeområder og vurdere utfasing av bunntåling.
- Ytterligere nedbygging av både strandsonen og gruntvannsområder må unngås. Disse områdene er viktige beite- og oppvekstområder både for fiskeyngel og sjøfugl.

På rådsmøtet 7. november konkluderte vi med at vi alle på neste rådsmøte skal oppsummere de konkrete tiltakene vi har jobbet med siden forrige møte. Jeg forventer at alle ansvarlige myndigheter nå jobber aktivt med gjennomføring av tiltak, og at vi både gjennom

rapporteringen for neste statusrapport og på neste møtet i Oslofjordrådet legger frem hva vi har oppnådd.

Jeg ønsker også å gi denne oppfordringen til alle kommuner i Oslofjordens nedbørfelt: Jobb aktivt med å gjennomføre de tiltakene i Oslofjordplanen som kommunen har ansvaret for, og fortsett å rapportere konkret om hva som er gjort og hva som planlegges videre. Hvaler kommune kan være et godt eksempel å se hen til her. De har behandlet tiltakene i planen politisk i kommunen. Dette oppfordrer jeg alle kommuner til å gjøre.

Viktige tiltak fremover

Nitrogenfjerning fra avløpsvann

Kommunene har et viktig ansvar innen avløp, og tilstanden i Oslofjorden er et eksempel på hvor alvorlige konsekvenser for dårlig avløpsrensing kan få. Norge har et betydelig vedlikeholdsetterslep i avløpssektoren, og mange av renseanleggene overholder ikke dagens renskrav. Utslipp fra avløp er blant de største påvirkningene på Oslofjorden, og for Oslofjorden er det kritisk å raskt iverksette tiltak i form av nitrogenfjerning.

Kommunene rundt Oslofjorden fikk i mai 2022 brev fra Miljødirektoratet om at det vil komme krav om nitrogenfjerning og at de må starte å planlegge alt nå. Det er selvkostprinsippet som gjelder, men regjeringen vil legge til rette for at kommunene gjør smarte og gode investeringer, uten at dette bryter med selvkostprinsippet. En interdepartemental arbeidsgruppe ser nå på ulike tiltak nasjonalt som kan bidra til at kommunene oppgraderer vann- og avløpsanlegg og infrastruktur på best mulig måte. I tillegg har regjeringen vedtatt en tilskuddsordning for kommunenes planlegging av nitrogenfjerning. Mange av renseanleggene i fjordens nedbørsfelt har ikke nitrogenfjerning. 10 av disse har potensial til å fjerne 55 % av det samlede potensialet for reduksjon fra alle de 54 anleggene innenfor Oslofjordens nedbørsfelt. Disse 10 anleggene tilhører kommuner og IKS som er i gang med arbeid for å avklare mulig samarbeid eller tilpasninger ved eget anlegg til nitrogenfjerning, og noen er også i gang med bygging. Dette viser en positiv endring. Jeg vil sterkt oppfordre kommunene som ikke er i gang med planleggingen å starte dette nå. I tillegg vil jeg oppfordre kommunene til å se til gode eksempler på interkommunalt samarbeid om avløpsanlegg. Som et godt eksempel vil jeg fremheve at kommunene Lier, Asker og Drammen har inngått avtale om etablering av felles avløpsrenseløsning ved Drammensfjorden.

Arealplanlegging og nedbygging av strandsoner

Kommunene har ansvar for å utøve en god arealplanlegging. Det er byggeforbud i 100-metersbeltet langs sjøen og langs vassdrag, jf. plan- og bygningsloven § 1-8. I kystkommunene i Oslofjordregionen skal dette praktiseres strengt og dispensasjoner skal unngås, jf. statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen. Tiltak 59 i Oslofjordplanen slår fast at kommunene skal sikre en streng praktisering av byggeforbudet i strandsonen. Det presiseres at utbygging i 100-meters beltet ikke bør skje gjennom enkeltvise dispensasjoner.

Årets rapportering av tiltak viser at flere kystkommuner rapporterer å ha endret rutiner for å sikre en strengere praktisering av byggeforbudet. Dette er svært positivt. Likevel innvilges det fremdeles mange dispensasjoner for ulike tiltak. Jeg oppfordrer alle kommuner til en streng dispensasjonspraksis når det gjelder dispensasjoner som har negative konsekvenser for miljø og friluftsliv. Et av de viktigste grepene for å få ned antallet dispensasjoner er å ha oppdatert kommuneplanens arealdel og reguleringsplaner, og jeg oppfordrer kommunene til å sørge for dette – såkalt planvask.

En rekke steder er allmennhetens tilgang til strandsonen hindret av ulovlige stengsler og barrierer. Kommunene bør derfor prioritere fjerning av ulovlige stengsler som hindrer allmennhetens tilgang til strandsonen. Jeg vil i denne sammenheng nevne Færder kommune, for deres innsats for oppfølging av ulovlig bygging og ulovlige stengsler i strandsonen.

Kommunene har også ansvar for tiltak om å unngå inngrep på bløtbunnsområder og sikre verdifulle bløtbunnsområder samt viktige naturforekomster i sjø i arealplanleggingen. Rapporteringen viser blant annet at 25 % av kystkommunene ikke har rutiner for å sikre viktige naturforekomster i sjø i kommunal arealplanlegging. 80 % av kystkommunene rapporterte at de ikke har oversikt over antall inngrep som går ut over marine bløtbunnsområder og andre marine naturtyper. Jeg oppfordrer kystkommunene til å ta tak i dette, og etablere rutiner for å sikre viktige naturforekomster i sjø samt, skaffe oversikt over antall inngrep som går utover marine naturtyper.

Avrenning fra jordbruket

Jordbruket er også blant de største påvirkningene på Oslofjorden, og dermed en viktig del av løsningen. For deler av Oslo og Viken er regionale miljøkrav bl.a. krav om redusert høstpløying innført. Statsforvalteren vurderer nå regionale krav i øvrige deler av fjordens nedbørsfelt.

I denne sammenheng nevner jeg at det på møtet i Oslofjordrådet ble stilt spørsmål ved effekten på nitrogenavrenning til Oslofjorden av å ikke pløye om høsten. Til dette viser jeg til at NIBIO i 2023 utarbeidet en rapport om tiltak for bedre nitrogenforvaltning i norsk jordbruk. Den oppsummerer bl.a. studier fra 1997 til 2023, som viser at effekter av jordarbeiding på tap av jord og næringsstoffer til vann er godt dokumentert. I norske ruteforsøk og målinger i småfelt var det lavere nitrogentap ved vårpløying enn ved høstpløying. Forsøkene viser nedgang i tap av nitrogen hvis bonden venter med å pløye til våren. Ettersom dette i nedbørsfeltet til Oslofjorden vil gjelde store arealer vil effekten av tiltaket kunne få stor positiv effekt. I områder med stabile vinterforhold er den negative effekten av sen høstpløying mindre enn i områder med ustabile vinterforhold, som i områdene rundt Oslofjorden. Der er det risiko for nitrogenutvasking selv ved sen høstpløying. Oppsummert gir vårpløying minst risiko for næringsstofftap gjennom høsten og vinteren sammenlignet med høstpløying.

Videre vil jeg meddele at gjødselvereforskriften vil sendes på høring i løpet av vinteren. Dette er et viktig grep for vannmiljøet i hele landet, og vil ha betydning også for Oslofjorden.

Kommunene har et viktig ansvar for å sikre kantvegetasjon langs vassdragene (jf. tiltak 14 i Oslofjordplanen). Kommunene skal føre økt tilsyn, og oppfølging der krav om etablert vegetasjonssoner mot vassdrag ikke er oppfylt. Flere kommuner har i dag ikke rapportert at de har rutiner for å føre tilsyn og oppfølging av kantvegetasjon mellom jordbruksareal og vassdrag. I følge statusrapporten, hadde en tredel av kommunene som rapporterte ikke gjennomført kontroller. Kantvegetasjon reduserer avrenning av næringsstoffer, og intakt kantvegetasjon kan bidra til å heve miljøtilstanden i bekker og små elver med en hel tilstandsklasse. Intakt kantvegetasjon er dermed et veldig viktig miljøtiltak.

Fiskeri

Avslutningsvis vil jeg trekke frem fiskeri, som sammen med avløp og jordbruk er en av de tre største påvirkere på fjorden. Som statsministeren varslet på Havkonferansen i Bergen våren 2023, vil regjeringen vurdere sterkere tiltak på fiskerisiden, både for yrkes- og fritidsfiskere. Dette for å bevare kysttorskens og et velfungerende økosystem. På møtet i Oslofjordrådet 7. november presenterte Norges Fiskarlag hvordan fiskeriene kan bidra i arbeidet for Oslofjorden.

For å finne treffsikre og effektive tiltak, vil Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet gi et felles oppdrag til Miljødirektoratet og Fiskeridirektoratet om å gi faglige råd om nye tiltak innen fiskeri i Oslofjorden for å bygge opp fiskebestandene og et velfungerende økosystem. Dette som grunnlag for regjeringens beslutning om nye tiltak.

Ny tilstandsvurdering

På rådsmøtet 7. november kom det innspill om at det er behov for en ny vurdering av tilstanden i Oslofjorden. Jeg vil meddele at det i løpet av neste år skal utarbeides en ny oppsummerende tilstandsrapport. Rapporten vil se på utvikling for ulike plante- og dyregrupper i fjorden. Forrige gang dette ble vurdert er nå fem år siden. Jeg vil i denne sammenheng understreke at det også vil ta tid før mange av tiltakene får en positiv og synlig virkning på økosystemet. Mange av tiltakene vil først få målbar effekt etter planens opprinnelige periode (2021-2026) er ferdig.

Å snu dagens utvikling er mulig

Jeg vil avslutte med å understreke at den negative utviklingen i Oslofjorden kan snus og at vi kan oppnå planens mål. Dette vil imidlertid ta tid, og krever en samordnet og samtidig innsats fra alle involverte. Jeg oppfordrer alle kommuner i fjordens nedbørsfelt til å delta aktivt, målrettet og effektivt i denne innsatsen.

Med hilsen

Andreas Bjelland Eriksen

Adresseliste:

Alle kommuner i Oslofjordens nedbørsfelt:

Alvdal kommune
Aremark kommune
Asker kommune
Aurskog-Høland kommune
Bamble kommune
Bærum kommune
Dovre kommune
Drammen kommune
Drangedal kommune
Eidsvoll kommune
Elverum kommune
Enebakk kommune
Etnedal kommune
Flesberg kommune
Flå kommune
Folldal kommune
Fredrikstad kommune
Frogn kommune
Færder kommune
Gausdal kommune
Gjerdrum kommune
Gjøvik kommune
Gol kommune
Gran kommune
Grue kommune
Halden kommune
Hamar kommune
Hemsedal kommune
Hjartdal kommune
Hol kommune
Hole kommune
Holmestrand kommune
Horten kommune
Hurdal kommune
Hvaler kommune
Indre Østfold kommune
Jevnaker kommune
Kongsberg kommune
Kongsvinger kommune
Kragerø kommune

Krødsherad kommune
Kviteseid kommune
Larvik kommune
Lesja kommune
Lier kommune
Lillehammer kommune
Lillestrøm kommune
Lom kommune
Lunner kommune
Lørenskog kommune
Løten kommune
Marker kommune
Midt-Telemark kommune
Modum kommune
Moss kommune
Nannestad kommune
Nes kommune
Nesbyen kommune
Nesodden kommune
Nittedal kommune
Nome kommune
Nord-Aurdal kommune
Nord-Fron kommune
Nord-Odal kommune
Nordre Follo kommune
Nordre-Land kommune
Nore og Uvdal kommune
Notodden kommune
Os kommune
Oslo kommune
Porsgrunn kommune
Rakkestad kommune
Rendalen kommune
Ringebu kommune
Ringerike kommune
Ringsaker kommune
Rollag kommune

Rælingen kommune
Røros kommune
Råde kommune
Sandefjord kommune
Sarpsborg kommune
Sel kommune

Seljord kommune
Sigdal kommune
Siljan kommune
Skien kommune
Skiptvet kommune
Skjåk kommune
Stange kommune
Stor-Elvdal kommune
Søndre Land kommune
Sør-Aurdal kommune
Sør-Fron kommune
Sør-Odal kommune
Tinn kommune
Tokke kommune
Tolga kommune
Trysil kommune
Tynset kommune
Tønsberg kommune
Ullensaker kommune
Vang kommune
Vestby kommune
Vestre Slidre kommune
Vestre Toten kommune
Vinje kommune
Vågå kommune
Våler kommune i viken
Våler kommune i innlandet
Østre Toten kommune
Øvre Eiker kommune
Øyer kommune
Øystre Slidre kommune
Ål kommune
Åmot kommune
Ås kommune
Åsnes kommune

Kopi:

Landbruks- og matdepartementet
Kommunal- og distriktsdepartementet
Nærings- og fiskeridepartementet
Olje- og energidepartementet
Samferdselsdepartementet
Miljødirektoratet

Statsforvalteren i Innlandet
Statsforvalteren i Oslo og Viken
Statsforvalteren i Vestfold og Telemark
Innlandet fylkeskommune
Vestfold og Telemark fylkeskommune
Viken fylkeskommune
Norges Bondelag
Norges Fiskarlag
Oslofjordens friluftsråd